

mélyebb. A világ és az ember Istenhez való viszonya változott meg. Mindinkább Isten közelségét kívánták, hogy vele egyesülhessenek, s ezért az apszisban, a magasban trónoló Megváltót, Máriát és a szenteket maguk között kívánták látni, érezni. Így fentről az oltárra ereszkedtek le a szentek. Életük és épületük legendájuk közelről vált megfigyelhetővé. Mária már nem hord bíbor cipőt, amelyben megközelíthetetlen bizánci hercegnők jártak. Úgy érezték, ebben a közelségben jobban meghallja esdek-lésüket, szinte szóba elegendhetnek vele. A bizánci udvari etikett, amit a művészetben a szentekre is ráerőszakoltak. Assisi Ferenc óta hitelét vesz-tette. A festés kerestlenül egyszerűvé vált.

Giottó termékeny, kitartó, szorgalmas művész. Nincs megállása. Lépésről-lépésre emelkedik, izmosodik. Festészete egyházművészet. A templom falától s az oltártól nem választható el. Sajnos, az idő többé-kevésbé felfalta alkotásait. Elsősorban a retusok tűntek el, peregtek le. A freskóra festett tempera (*al secco*) nem tudott az alappal egygyé válni. Hogy falképei mennyire szenvedtek, elég utalni a legkevésbé „megújított” feltétlen hiteles táblaképére, az „Ognissanti Madonná”-ra.

Ne elegendjünk abba a nagy és izgalmas vitába, amely Giotto művei, főleg az assisi freskók körül évtizedek óta tart. Az assisi Sacro Conventoban 28 falképen újonnan fogalmazza Szent Bonaventura alapián, a „Poverello” ikonográfiáját. Szent Ferenc és Szent Antal városa (Assisi és Padova) közti működésére esik római tartózkodása. A San Pietro részére *Szent Hippolit* szavait értelmező — „A világ egy nagy tenger, amelyen az egyház kis hajóját a hullámok verdesik” — mozaikot tervez, amelynek tárgya: Krisztus a vízen jár. Sajnos e munkája sokat szenvedett. A régiből az új Szent Péter templomba került s nincs talán egyetlen mozaik-kockája, amely eredeti volna. A római Lateráni-bazilikában egy nagy falképmaradványán VIII. *Bonifác* pápa az 1300-as szentév zárán-dokaira áldását adja. Az 1300-as évek elején. „az ember életútjának felén”, Padovában, a Madonna dell’Arenában találjuk, ahol 38 falképen az evan-géliumot ülteti át a festészet nyelvére. 1317 után a firenzei Santa Croce-ban fest. Az agyonrestaurált képeknek csupán egy része maradt ránk amelyekből csak sejtjük Giotto monumentalitását és merészségét. Ezután újból Assisiben áll az állványon, ahol Szent Ferenc sírja fölé készít alle-gorikus freskókat. 1334-ben nagy kitüntetés éri: kinevezik a firenzei Dóm és középületek építési felügyelőjévé. Ekkor tervezi a firenzei „Campanile”-t, amelyet a firenzeiek még ma is „Giotto tornyá”-nak neveznek. Csak tudomásunk van arról, hogy Bolognában, Riminiben és Nápolyban is fes-tett. Ez utóbbi helyen az árpádházi királylány — Mária — fiától, aki mintegy „családhoz tartozónak” és „kedves hűségeseinknek” nevezi, kap nagy megbízatást.

Sokat rombolt az idő, sok eltűnt Giotto műveiből. Fennmaradt alkotásait is kikezdte az enyészet. Am maradt ránk annyi, hogy művészetét meg tudjuk ítélni. Giotto a festő leszámolt a múlttal: művészetében egy más, magasabb szellemi rend válik láthatóvá, amelyben a jövő ködlik. Elindított valamit, ami Michelangelo, Raffael és Leonardo festményeiben nyer befejezést. Új szemlélettel telítette a művészetet és élön él a je-lenben.

Hol történik több gyilkolás, mint a háborúban, ahol vakmerően öldököl-nek? — ... Krisztus nem akarja, hogy egyik ember a másikat erőszakkal vigye hozzá... és nem akarja, hogy miatta háborúk legyenek.

Paracelsus